

ποντες εἰς τὴν τιμὴν τῶν προγόνων μας. Ὅταν δὲ μπαίνετε εἰς τὸ δικαστήριον διὰ τὰ λάβετε ἀποφάσεις ἐπὶ ζητημάτων δημοσίου δικαίου, μαζί με τὴν βακτηρίαν καὶ τὸ σύμβολον ἡ καθένας ἀπὸ σᾶς πρέπει νὰ νομίζῃ ὅτι φέρνει μαζί του καὶ τὴν δόξαν τῆς πόλεως, εἰάν βεβαίως ἔχετε τὴν συναίσθησιν ὅτι κάμνετε ἔργα ἀντάξια τῶν προγόνων μας.

211. Ἐπειδὴ ὁμοῦς ἤνοιξα παρένθεσιν διηγούμενος τὰ ὅσα ἔχουν κάμει οἱ πρόγονοί μας παρέλειψα (νὰ ἀναφέρω) μερικὰ ψηφίσματα καὶ μερικάς πολιτικάς ἐνεργείας μου, δι' αὐτὸ λοιπὸν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπανέλθω εἰς τὸ μέρος ἐκεῖνο τοῦ λόγου μου ποὺ ἔκαμα τὴν παρέκβασιν. Καθὼς ἐφθάσαμεν λοιπὸν εἰς τὰς Θήβας ἐγὼ καὶ οἱ ἄλλοι μετ' ἐμοῦ πρέσβεις, εὐρήκαμεν ἐκεῖ τοὺς πρέσβεις τοῦ Φιλίππου καὶ τῶν Θεσσαλῶν καὶ τῶν ἄλλων συμμάχων των². Ἐπίσης εὐρήκαμεν μὲν τοὺς ἰδικούς μας φίλους τρομοκρατημένους, τοὺς δὲ φίλους τοῦ Φιλίππου νὰ ἔχουν μεγάλον θάρρος. Τὸ ὅτι δὲ δὲν τὰ λέγω αὐτὰ τώρα ἐπειδὴ μὲ συμφέρουν, πρὸς χάριν μου, γραμματεῦ, διάβασε τὴν ἐπιστολὴν ποὺ ἐστείλαμεν ἀμέσως (ἀπὸ τὰς Θήβας ἐδῶ) ἡμεῖς οἱ πρέσβεις. 212. Καὶ ὁμοῦς ὁ κύριος αὐτὸς τόσο πολὺ τὸ παρακάνει εἰς τὰς ἐναντίον μου συκοφαντίας του, ὥστε εἰάν μὲν ἔγινε κάτι ἀπὸ τὰ ὅσα ἐπεδάλλετο νὰ γίνουν, ἰσχυρίζεται ὅτι τοῦτο δὲν ἔγινε λόγῳ τῶν ἰδικῶν μου ὑποδείξεων καὶ συμβουλῶν, ἀλλὰ τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὰς περιστάσεις, διὰ δὲ ὅλα τὰ ἄλλα ποὺ μᾶς ἤρθαν ἀνάποδα, αὐτὰ τὰ ἀποδίδει εἰς ἐμένα καὶ εἰς τὴν κακὴν μου τύχην. Καὶ ἔτσι κατὰ τὴν γνώμην του, ἐγὼ ὁ σύμβουλος καὶ ρήτωρ τῆς πόλεως κατὰ τὴν ἀντίληψίν του δὲν εἶμαι μαζί με τοὺς ἄλλους συμβούλους καὶ ρήτορας, αἴτιος κανενὸς ἀπὸ ὅσα (καλὰ) ἔγιναν κατόπιν τῶν λόγων μου καὶ τῶν συμβουλῶν μου, τοῦναντίον δὲ διὰ τὰ ἀτυχήματα ποὺ συνέβησαν εἰς τὴν μάχην (τῆς Χαιρωνείας) καὶ ἐξ αἰτίας τῆς (κακῆς) διοικήσεως τοῦ στρατοῦ θεωρεῖ ἐμένα ὡς τὸν μόνον αἴτιον. Ἐμπορεῖ λοιπὸν νὰ γίνῃ χειρότερος καὶ πιὸ κατηγορούμενος συκοφάντης ἀπ' αὐτόν; Διάβαζε (παρακαλῶ), γραμματεῦ, τὴν ἐπιστολὴν.

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΕΠΙΣΤΟΛΗΣ

213. Ἀφοῦ λοιπὸν (οἱ Θηβαῖοι) συνεκάλεσαν τὸν λαόν εἰς συνέλευσιν, παρουσίασαν εἰς τὴν συνέλευσιν πρῶτα τοὺς ἀπεσταλμένους τοῦ Φιλίππου, καὶ τοῦτο διότι ἐθεωροῦντο

ἐκείνους ἔχειν. Καὶ παρελθόντες ἐδημηγόρουν πολλὰ μὲν Φίλιππον ἐγκωμιάζοντες, πολλὰ δ' ὑμῶν κατηγοροῦντες, πάνθ' ὅσα πώποτ' ἐναντία ἐπράξατε Θηβαίοις ἀναμιμνήσκοντες. Τὸ δ' οὖν κεφάλαιον, ἡξιούντων μὲν εὖ πεπόνθεισαν ὑπὸ Φιλίππου χάριν αὐτοὺς ἀποδοῦναι, ὧν δ' ὑφ' ὑμῶν ἠδίκηθητο δίκην λαβεῖν, ὁποτέρως βούλονται, ἢ διέντας αὐτοὺς ἐφ' ὑμᾶς ἢ συνεμβalόντας εἰς τὴν Ἀττικὴν, καὶ ἐδείκνυσαν, ὡς ᾔροντο, ἐκ μὲν ὧν αὐτοὶ συνεβούλευον τὰ ἐκ τῆς Ἀττικῆς βοσκήματα καὶ ἀνδράποδα καὶ τᾶλλ' ἀγαθὰ εἰς τὴν Βοιωτίαν ἡξοντα, ἐκ δὲ ὧν ἡμᾶς ἐρεῖν ἔφασαν τὰ ἐν τῇ Βοιωτίᾳ διαρπασθῆσόμενα ὑπὸ τοῦ πολέμου. Καὶ ἄλλα πολλὰ πρὸς τούτοις, εἰς ταῦτα δὲ πάντα συντείνοντ' ἔλεγον. 214. "Α δ' ἡμεῖς πρὸς ταῦτα ἀντείπομεν, τὰ μὲν καθ' ἕκαστα ἐγὼ μὲν ἀντὶ παντὸς ἀν τιμησαίμην εἰπεῖν τοῦ βίου, ὑμᾶς δὲ δέδοικα, μὴ παρεληλυθότων τῶν καιρῶν, ὥσπερ ἀν εἰ κατακλυσμὸν γεγενῆσθαι τῶν πραγμάτων ἡγούμενοι, μάταιον ὄχλον τοὺς περὶ τούτων λόγους νομίσητε· ὅ τι δ' οὖν ἐπέισαμεν ἡμεῖς καὶ ἂ ἡμῖν ἀπεκρίναντο, ἀκούσατε. Λέγε ταυτὶ λαβῶν.

ΑΠΟΚΡΙΣΙΣ ΘΗΒΑΙΩΝ

215. Μειὰ ταῦτα τοίνυν ἐκάλουν ὑμᾶς καὶ μετεπέμποντο. Ἐξῆτε, ἐβοηθεῖτε, ἵνα τὰν μέσῳ παραλείπω, οὕτως οἰκείως ὑμᾶς ἐδέχοντο ὥστ' ἔξω τῶν ὀπλιτῶν καὶ τῶν ἰππέων ὄντων εἰς τὰς οἰκίας καὶ τὸ ἄστυ δέχεσθαι τὴν στρατιάν

οὔτοι ἀντιπρόσωποι συμμάχου κράτους. Ὅταν δὲ ἐπαρουσιάσθησαν εἰς τὸ βῆμα ὠμίλου εἰς τὸν λαὸν ἐγκωμιάζοντες μὲν κατὰ κόρον τὸν Φίλιππον, διατυπώνοντες δὲ πολλάς ἐναντίον σας κατηγορίας, ὑπενθυμίζοντες τὰ ὅσα ἐκάματε μιά φορά καὶ ἕνα καιρὸ ἐναντίον τῶν Θηβαίων. Μὲ δυὸ λέξεις διετύπωσαν τὴν ἀξίωσιν, γὰρ ἐξωτερικεύσουν οἱ Θηβαῖοι τὴν πρὸς τὸν Φίλιππον εὐγνωμοσύνην των δι' ὅσας εὐεργεσίας οὗτος τοὺς ἔκαμε καὶ γὰρ ἐκδικηθῶν ἑσᾶς δι' ὅσας ἀδικίας τοὺς ἐκάματε (καὶ γὰρ σᾶς ἐκδικηθῶν) μὲ ὅποιον ἀπὸ τοὺς (ἐξῆς) δυὸ τρόπους θέλουν: ἢ γὰρ ἀφήσουν τοὺς Μακεδόνας γὰρ περάσουν ἀπὸ τὴν χώραν των κατευθυνόμενοι ἐναντίον σας ἢ γὰρ συνεκστρατεύσουν μαζί των κατὰ τῆς Ἀττικῆς. Καὶ ἀπεδείκνυαν, καθὼς ἐνόμιζαν, πῶς ἐὰν οἱ Θηβαῖοι ἀκολουθήσουν τὰς συμβουλὰς των τότε, ἐκ τῆς Ἀττικῆς, ζῶα, δοῦλοι καὶ ὄλος ὁ ὑπόλοιπος πλοῦτος, θὰ μεταφερθῶν εἰς τὴν Βοιωτίαν, ἐὰν δὲ ἀκολουθήσουν ὅ,τι θὰ τοὺς εἴπωμεν ἡμεῖς, τότε ἐτόνισαν, ὅτι ὅλα τὰ ἐν Βοιωτίᾳ ἀγαθὰ θὰ διαρπασθῶν ἐξ αἰτίας τοῦ πολέμου (ποῦ θὰ γίνῃ ἐκεῖ). Καὶ ἔλεγαν ἀκόμη πολλά ἄλλα τέτοια, ποὺ ὅλα ἀπέβλεπαν εἰς τὸν ἴδιον σκοπὸν. 214. Ὅσα δὲ ἡμεῖς (ἀντικρούοντες ἐκεῖνα ποὺ ἰσχυρίσθησαν οἱ ἀπεσταλμένοι τοῦ Φιλίππου) εἶπομεν, ταῦτα ὅσον ἀφορᾷ μὲν ἐμὲ θὰ τὸ ἐθεωροῦσα ὡς τὴν πλέον τιμητικὴν πράξιν τοῦ βίου μου ἐὰν τὰ διηγούμενη λεπτομερῶς, φοβοῦμαι ὅμως πολὺ, μήπως, ἐπειδὴ πέρασαν πιά ἐκεῖναι αἱ περιστάσεις, νομίσετε σεῖς πῶς σὰν γὰρ ἔγινε κατακλυσμὸς, αἱ δημόσιαι ὑποθέσεις τοῦ καιροῦ ἐκείνου χάθησαν, κ' ἔτσι θεωρήσετε πῶς εἶναι μάταιος κόπος γὰρ ἀκούσετε γὰρ γίνεται λόγος διὰ τὰς ὑποθέσεις αὐτάς. Ἀκούσατε λοιπὸν μόνον ὅσα εἶπομεν ἡμεῖς εἰς τοὺς Θηβαίους καὶ ὅσα αὐτοὶ μᾶς εἶπον ἀνταπαντῶντες. Πάρε τὴν ἀπάντησιν αὐτὴν, (κύριε) γραμματεῦ.

ΑΝΕΓΝΩΣΘΗ Η ΑΠΑΝΤΗΣΙΣ ΤΩΝ ΘΗΒΑΙΩΝ

215. Ὑστερα ἀπ' αὐτὰ (ἀπὸ τὰς συμβουλὰς καὶ προτροπὰς τῶν ἀπεσταλμένων τοῦ Φιλίππου) ἐπροσκάλεσαν τοὺς ἀντιπροσώπους σας οἱ Θηβαῖοι καὶ ἔστειλαν καὶ τοὺς ἔφεραν εἰς τὴν συνέλευσιν. Σεῖς δέ, διὰ γὰρ παραλείψω τὰ ἐν τῇ μεταξύ, (ἐπιστρατευθέντες) ἐξήλθατε ἐκ τῆς πόλεως καὶ ἐτρέξατε εἰς βοήθειαν τῶν Θηβαίων. Οὔτοι δὲ μὲ τόσην φιλοφροσύνην σᾶς ὑπεδέχθησαν, ὥστε ἐνῶ τὸ πεζικὸν καὶ τὸ ἱππικὸν μας εἶχον στρατοπεδεύσει ἐξω (τοῦ φρουρίου) τῆς πόλεως (ἤγχιζαν ἀμέσως τὰς πύλας) καὶ ἐφιλοξένησαν εἰς τὰ

ἐπὶ παῖδας καὶ γυναῖκας καὶ τὰ τιμιώτατα. Καίτοι τρία ἐν ἐκείνῃ τῇ ἡμέρᾳ πᾶσιν ἀνθρώποις ἔδειξαν ἐγκώμια Ἐθβαῖοι καθ' ὑμῶν τὰ κάλλιστα, ἐν μὲν ἀνδρείας, ἕτερον δὲ δικαιοσύνης, τρίτον δὲ σωφροσύνης. Καὶ γὰρ τὸν ἀγῶνα μεθ' ὑμῶν μᾶλλον ἢ πρὸς ὑμᾶς ἐλόμενοι ποιήσασθαι καὶ ἀμείνους εἶναι καὶ δικαιότερ' ἀξιοῦν ὑμᾶς ἔκριναν Φιλίππου· καὶ τὰ παρ' αὐτοῖς καὶ παρὰ πᾶσι δ' ἐν πλείστη φυλακῇ, παῖδας καὶ γυναῖκας, ἐφ' ὑμῖν ποιήσαντες σωφροσύνης πίστιν περὶ ὑμῶν ἔχοντες ἔδειξαν. 216. Ἐν οἷς πᾶσιν, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, κατὰ γ' ὑμᾶς δοθῶς ἐφάνησαν ἐγνωκότες. Οὔτε γὰρ εἰς τὴν πόλιν εἰσελθόντος τοῦ στρατοπέδου οὐδεὶς οὐδὲν οὐδὲ ἀδίκως ὑμῖν ἐνεκάλεσεν· οὔτω σώφρονας παρέσχετε ὑμᾶς αὐτούς· δῖς τε συμπαραταξάμενοι τὰς πρώτας μάχας, τὴν τ' ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ καὶ τὴν Εὐχειμερινήν, οὐκ ἀμέμπτους μόνον ὑμᾶς αὐτούς, ἀλλὰ καὶ θαυμαστοὺς ἔδειξατε τῷ κόσμῳ, ταῖς παρασκευαῖς, τῇ προθυμίᾳ. Ἐφ' οἷς παρὰ μὲν τῶν ἄλλων ὑμῖν ἐγίγνοντο ἔπαινοι, παρὰ δ' ὑμῶν θυσίαι καὶ πομπαὶ τοῖς θεοῖς. 217. Καὶ ἔγωγε ἠδέως ἂν ἐροίμην Αἰσχίνην, ὅτε ταῦτ' ἐπράττειο καὶ ζήλου καὶ χαρᾶς καὶ ἐπαίνων ἢ πόλις ἦν μεστή, πότερον συνέθυε καὶ συνευφραίνετο τοῖς πολλοῖς, ἢ λυπούμενος καὶ στένων καὶ δυσμενῶν τοῖς κοινοῖς ἀγαθοῖς οἴκοι καθῆτο. Εἰ μὲν γὰρ παρῆν καὶ μετὰ τῶν ἄλλων ἐξητάζετο, πῶς οὐ δεινὰ ποιεῖ, μᾶλλον δ' οὐδ' ὅσια, εἰ ὧν ὡς ἀρίστων αὐτὸς τοὺς θεοὺς ἐποιήσατο μάρτυρας, ταῦθ' ὡς οὐκ ἄριστα νῦν ὑμᾶς ἀξιοῖ ψηφίσασθαι τοὺς ὁμωμοκότας τοὺς θεοὺς ;

301

1. Αἱ μάχαι αὗται δὲν ἀναφέρονται ἀπὸ κανέναν ἄλλον συγγραφέα, δι' αὐτὸ τὸ ἐπίθετον χειμερινῆ προδιορίζον τὴν μίαν μόνον ἐξ αὐτῶν — τὴν δευτέραν, ἔδωκε ἀφορμὴν εἰς πολλὰς εἰκασίας ὡς πρὸς τὴν ἐρμηνείαν του. Ὁ Boeckh τὸ ἠρμήνευσεν ὅτι ἡ μάχη ἔγινε εἰς ἡμέραν θεελλώδη. Ὁ G. H. Schaefer διορθῶσαι εἰς χειμερίαν, ἄλλοι δὲ νομίζουν πῶς πρόκειται περὶ τοποθεσίας καλουμένης Εὐχειμερινῆ καὶ ὅτι συνεπῶς πρόκειται περὶ κακῆς ἀντιγραφῆς τῶν πρώτων χειρογράφων. Ἡ τελευταία γνώμη ἰσως εἶναι ἡ ὀρθότερα.

σπίτια των και εις την πόλιν τον στρατόν μας, ανάμεσα εις τα παιδιά των, τὰς γυναῖκας των και εις ὅ,τι εἶχον πλεον πολῦτιμον. Κ' ἔτσι οἱ Θηβαῖοι ἐκείνην τὴν ἡμέραν ἔκαναν φανερόν εις ὄλον τὸν κόσμον ὅτι σὰς ἐξετίμησαν διὰ τρία πράγματα, πὸ εἶναι και τὰ πλεον ὠραιότερα: διὰ τὴν ἀνδρείαν σας, διὰ τὴν δικαιοσύνην σας και διὰ τὴν ἐγκράτειάν σας. Διότι μὲ τὸ νὰ προτιμήσουν νὰ ἀγωνισθοῦν μαζί σας μᾶλλον παρὰ ἐναντίον σας, σημαίνει πὸς σὰς ἐθεώρησαν και ἀνδρειότερους (τῶν Μακεδόνων) και ὅτι ζητεῖτε πράγματα δικαιοτέρα. Ἐπίσης μὲ τὸ νὰ σὰς ἐμπιστευθοῦν ὅσα και αὐτοὶ και ὄλοι οἱ ἄνθρωποι φυλάττουν μὲ μεγάλην προσοχὴν (τὰς γυναῖκας δηλαδὴ και τὰ παιδιά των) ἀπέδειξαν ὅτι ἔχουν πεποιθήσιν εις τὴν ἐγκράτειάν σας. 216. Εἰς ὅλα δὲ αὐτά, ὅσον ἐξηρτάτο τοῦλάχιστον ἀπὸ σὰς, ἐφάνησαν ὅτι ἐσκέφθησαν ὀρθῶς: διότι ἂν και ὁ στρατός μας εἰσῆλθεν εις τὴν πόλιν (Θήβας), ἐν τούτοις, ἔστω και ἀδίκως, ἀπολύτως κανεῖς δὲν σὰς κατηγόρησε διὰ κανέν παράπτωμα. Τόσην (μεγάλην) ἐγκράτειαν ἐδείξατε. Δύο δὲ φορές παραταχθέντες εἰς τὸ αὐτὸ μέρος μαζί μὲ τοὺς Θηβαίους, και κατὰ τὰς δύο πρώτας μάχας, και κατὰ τὴν γενομένην δηλαδὴ πλησίον τοῦ (Κηφισοῦ) ποταμοῦ και κατὰ τὴν ἄλλην τὴν γενομένην εις τὴν Εὐχειμερινήν, ὅχι μόνον ἐδείξατε τοὺς ἑαυτοὺς σας ἀμέμπτους (ἀπὸ πάσης ἀπόψεως), ἀλλὰ και ἐφανήκατε ἀξιοθαύμαστοι διὰ τὴν εὐταξίαν, διὰ τὴν πολεμικὴν προετοιμασίαν σας και διὰ τὸν ζῆλον σας, πράγματα διὰ τὰ ὅποια ἀπὸ μὲν τοὺς ἄλλους σὰς ἀπεδίδοντο ἔπαινοι, ἀπὸ σὰς δὲ ἐγένοντο θυσίαι και δημόσiai τελεταὶ εις τοὺς θεοὺς. 217. Ἐγὼ δὲ εὐχαρίστως ἤθελον ἐρωτήσῃ τὸν Αἰσχίνην: ὅταν ἐγένοντο ὅλα αὐτά και ἡ πόλις μας ἦτο γεμάτη ἀπὸ χαρὰν, ἐνθουσιασμόν και ἐπαίνους, αὐτὸς ἐθυσίαζε και ἐξεδήλωνε τὴν εὐχαρίστησίν του μαζί μὲ τοὺς πολλοὺς ἢ ἐκάθητο στὸ σπίτι του καταστενοχωρημένος, λυπούμενος και ἀναστενάζων διὰ τὰ εὐτυχῆ ταῦτα ὑπὲρ τῆς πόλεως γεγονότα: Διότι ἐὰν μὲν ἦτο ἐδῶ και μαζί μὲ τοὺς ἄλλους προσέφερε θυσίας και εὐφραίνετο διὰ τὰ γενόμενα, τότε δὲν κάμνει πράγματα φοβερά ἢ μᾶλλον ἀνόσια, ὅταν ἐκεῖνα διὰ τὰ ὅποια αὐτὸς ἐνόμιζε ὅτι ἦσαν τὰ ἄριστα και δι' αὐτὸ ἔκαμε και τοὺς θεοὺς μάρτυράς του (θυσιάζων εις αὐτοὺς και εὐφραινόμενος μὲ τοὺς πολλοὺς), τώρα ζητεῖ ἀπὸ σὰς πὸς ἔχετε ὀρκισθῆναι εις τοὺς θεοὺς νὰ ἐκδίδετε δι-

Εἰ δὲ μὴ παρῆν, πῶς οὐκ ἀπολωλέναι πολλάκις ἐστὶ δίκαιος, εἰ ἐφ' οἷς ἔχαιρον οἱ ἄλλοι, ταῦτα ἔλυπεῖτο δοῶν; Λέγε δὴ καὶ ταῦτα τὰ ψηφίσματά μοι.

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ ΘΥΣΙΩΝ

218. Οὐκοῦν ἡμεῖς μὲν ἐν θυσίαις ἡμεν τότε, Θηβαῖοι δ' ἐν τῷ δι' ἡμᾶς σεσῶσθαι νομίζειν, καὶ περιεισθήκει τοῖς βοηθείας δεήσεσθαι δοκοῦσιν ἀφ' ὧν ἔπραττον οὗτοι, αὐτοὺς βοηθεῖν ἑτέροις ἐξ ὧν ἐπέισθητ' ἐμοί. Ἄλλὰ μὴν οἷας τότε ἠφίει φωνὰς ὁ Φίλιππος καὶ ἐν οἷαις ἦν ταραχαῖς ἐπὶ τούτοις, ἐκ τῶν ἐπιστολῶν τῶν ἐκείνου μαθήσεσθε ὧν εἰς Πελοπόννησον ἔπεμπεν. Καί μοι λέγε ταύτας λαβῶν, ἵν' εἰδῆτε ἢ ἐμὴ συνέγεια καὶ πλάνοι καὶ ταλαιπωρία καὶ τὰ πολλὰ ψηφίσματα, ἃ νῦν οὗτος διέσυρε, τί ἀπειργάσατο.

219. Καίτοι πολλοὶ παρ' ὑμῖν, ἄνδρες Ἀθηναῖοι, γεγόνασι δῆτορες ἔνδοξοι καὶ μεγάλοι πρὸ ἐμοῦ, Καλλίστρατος ἐκεῖνος, Ἀριστοφῶν, Κέφαλος, Θρασύβουλος, ἕτεροι μυριοί· ἀλλ' ὅμως οὐδεὶς πώποτε τούτων διὰ παντός ἔδωκεν ἑαυτὸν εἰς οὐδὲν τῆ πόλει, ἀλλ' ὁ μὲν γράφων οὐκ ἂν ἐπρέσβευσεν, ὁ δὲ πρεσβεύων οὐκ ἂν ἔγραψεν. Ὑπέλειπε γὰρ αὐτῶν ἕκαστος ἑαυτῷ ἅμα μὲν ῥαστώνην, ἅμα δ', εἴ τι γένοιτ', ἀναφοράν. 220. Τί οὖν; Εἴποι τις ἂν, σὺ τοσοῦτον ὑπερῆρας τοὺς ἄλλους ῥώμη καὶ τόλμη ὥστε πάντα ποιεῖν αὐτός; Οὐ ταῦτα λέγω, ἀλλ' οὕτως ἐπεπέισμην μέγαν εἶναι

καίας ἀποφάσεις, νὰ τὰ χαρακτηρίσετε διὰ τῆς ψήφου σας ὡς μὴ ἄριστα; Ἐὰν πάλιν δὲν ἦτο παρῶν (κατὰ τὰς θυσίας καὶ τὰς τελετὰς) δὲν εἶναι δίκαιον χίλιες φορές νὰ χαθῆ αὐτὸς ὁ κύριος, διότι βλέπων ἐκεῖνα διὰ τὰ ὁποῖα ἐχαίροντο οἱ ἄλλοι, αὐτὸς ἐλυπεῖτο δι' αὐτά; Διάβασε, γραμματεῦ, πρὸς χάριν μου, καὶ τὰ σχετικὰ ψηφίσματα.

ΑΝΑΓΝΩΣΙΣ ΨΗΦΙΣΜΑΤΩΝ ΔΙΑ ΤΑΣ ΘΥΣΙΑΣ

218. Λοιπὸν ἡμεῖς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐκάμνομεν θυσίας (ἐπιγικίους), οἱ δὲ Θηβαῖοι ἐπίστευον ὅτι ἐσώθησαν ἕνεκα τῆς πρὸς αὐτοὺς συνδρομῆς μας. Καὶ συνέβη (τότε) κάτι πρὸς δὲν τὸ περιμέναμεν. Ἡμεῖς οἱ νομιζόμενοι πὼς εἶχομεν ἀνάγκην βοήθειας (ἐὰν οἱ Θηβαῖοι προσεχώρουν εἰς τὸν Φίλιππον) ἐξ αἰτίας τῶν ἐνεργειῶν τῶν περὶ τὸν Αἰσχίνην, ἡμεῖς οἱ ἴδιοι ἐβοηθήσαμεν τοὺς Θηβαίους, καὶ τοῦτο διότι ἐπίσθητε εἰς ἐμέ. Πόσας δὲ φωνὰς ἔβγαλε τότε ὁ Φίλιππος καὶ πόσον ἐταράχθη ἀπὸ τὰ γεγονότα αὐτά, θὰ τὸ πληροφορηθῆτε ἀπὸ τὰς ἐπιστολὰς τοῦ ἰδίου πρὸς εἰς Πελοπόννησον. Πάρε τὰς λοιπὸν, γραμματεῦ, καὶ πρὸς χάριν μου διάβασέ τας, διὰ νὰ ἰδῆτε τί κατώρθωσαν αἱ συνεχεῖς μου περιπλανήσεις (λόγω τῶν διπλωματικῶν μου ἀποστολῶν) καὶ αἱ ταλαιπωρίαι μου καὶ τὰ πολλὰ ψηφίσματά μου, τὰ ὁποῖα ὁ κύριος οὗτος πρὸ ὀλίγου εἰρωνεύθη.

219. Ἄν καὶ ὑπῆρξαν, ὦ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, πρὸ ἐμοῦ, ἀνάμεσα σὲ σᾶς πολλοὶ ρήτορες ἐνδοξοὶ καὶ μεγάλοι ὅπως ὁ ξακουστὸς ἐκεῖνος Καλλίστρατος, ὁ Ἀριστοφῶν, ὁ Κέφαλος, ὁ Θρασύβουλος καὶ ἕνα σωρὸ ἄλλοι, ὅμως κανεὶς ἐξ αὐτῶν ὡς σήμερα δὲν ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἐξ ὀλοκλήρου πρὸς ἐξυπηρέτησιν ἐνὸς οἰουδήποτε ζητήματος τῆς πόλεως. Ἄλλ' ὁ μὲν ἕνας εἰσηγούμενος κάποιο ψήφισμα δὲν μετέβαινε εἰς τὸ ἐξωτερικὸν ὡς ἀπεσταλμένος τῆς πόλεως (διὰ τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ ψηφίσματός του), ὁ δὲ ἄλλος μεταβαίνων (εἰς τὸ ἐξωτερικὸν) ὡς πρέσβυς (μετέβαινε νὰ ἐκτελέσῃ ψήφισμα πρὸς δὲν τὸ εἶχε ὁ ἴδιος προτείνει). Διότι ὁ καθένας ἀπ' αὐτοὺς ἀφ' ἐνὸς μὲν ἐξησφάλιζε διὰ τὸν ἑαυτὸν τοῦ ἀπαλλαγῆν ἀπὸ κάθε κόπον, ἀφ' ἑτέρου δὲ κρατοῦσε πεισινῆν, ὥστε ἐὰν συμβῆ κανὲν δυσάρεστον νὰ μπορῆ νὰ τὸ φορτώσῃ εἰς ἄλλον. 220. Τί λοιπὸν, θὰ μποροῦσε κανεὶς νὰ μ' ἐρωτήσῃ: σὺ (κύριε Δημοσθένη) τόσον πολὺ ξεπέρασες τοὺς ἄλλους εἰς ἰκανότητα καὶ τόλμην, ὥστε ὄλα μόνος σου νὰ μπορῆς νὰ τὰ κάμῃς; Ὁχι, δὲν λέγω τέτοια πράγματα. Ἀλλὰ τόσον πολὺ εἶχα πεισθῆ

τὸν κατειληφῶτα κίνδυνον τὴν πόλιν ὥστ' οὐκ ἐδόκει μοι
 χώραν οὐδὲ πρόνοιαν οὐδεμίαν τῆς ἰδίας ἀσφαλείας διδόν-
 302 ναι, ἀλλ' ἀγαπητὸν εἶναι, εἴ μηδὲν παραλιπὼν τις ἅ δεῖ πρά-
 ξειεν. 221. Ἐπεπεύσμη δ' ὑπὲρ ἑμαυτοῦ, τυχόν μὲν ἀναι-
 σθητῶν, ὅμως δ' ἐπεπεύσμη, μήτε γράφοντ' ἂν ἑμοῦ γρά-
 ψαι βέλτιον μηδένα, μήτε πράττοντα προᾶξαι, μήτε πρεσβεύ-
 οντα πρεσβεῦσαι προθυμότερον μηδὲ δικαιότερον. Διὰ ταῦ-
 τα ἔν πάσιν ἑμαυτὸν ἔταπτον. Λέγε τὰς ἐπιστολάς τὰς τοῦ Φι-
 λίππου.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

222. Εἰς ταῦτα κατέστησε Φίλιππον ἢ ἑμὴ πολιτεία,
 Αἰσχίνῃ ταύτην τὴν φωνὴν ἐκεῖνος ἀφῆκε, πολλοὺς καὶ
 θρασεῖς τὰ πρὸ τούτων τῇ πόλει ἐπαιρόμενος λόγους.
 Ἄνθ' ὧν δικαίως ἐστεφανούμην ὑπὸ τουτωνί, καὶ σὺ
 παρῶν οὐκ ἀντέλεγες, ὃ δὲ γραψάμενος Διώνδας τὸ μέ-
 ρος τῶν ψήφων οὐκ ἔλαβεν. Καί μοι λέγε ταῦτα τὰ ψηφί-
 σματα τὰ τότε μὲν ἀποπεφευγῶτα, ὑπὸ τούτου δ' οὐδὲ
 γραφέντα.

ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

223. Ταυτὶ τὰ ψηφίσματα, ὧ ἄνδρες Ἀθηναῖοι, τὰς αὐ-
 τὰς συλλαβὰς καὶ ταῦτὰ ῥήματ' ἔχει ἄπερ πρότερον μὲν
 Ἀριστόνικος, νῦν δὲ Κτησιφῶν γέγραφεν οὕτως. Καὶ ταῦτ'
 Αἰσχίνης οὗτ' ἐδίωξεν αὐτὸς οὔτε τῷ γραψαμένῳ συγκατη-
 γόρησεν. Καίτοι τότε τὸν Δημοτέλην τὸν ταῦτα γράφοντα
 καὶ τὸν Ὑπερείδην, εἶπερ ἀληθῆ μου νῦν κατηγορεῖ, μᾶλ-

1. Κατὰ τὴν ἀττικὴν ποινικὴν δικονομίαν ἐπετρέπετο δι' ἀδί-
 κημά τι νὰ ὑποβάλουν καταγγελίαν πολλοὶ μαζὶ κατήγοροι. Ἄλλ' ἐξ
 αὐτῶν ὁ ἕνας ἐθεωρεῖτο ὁ κυρίως κατήγορος, οἱ ἄλλοι δὲ συγκατήγοροι.

πὼς ἦτο μέγας ὁ καταλαδὼν τὴν πόλιν κίνδυνος, ὥστε δὲν μοῦ ἐφαίνετο λογικὸν νὰ προνοῆ κανεὶς διὰ τὸν ἑαυτὸν μου καὶ νὰ κοιτάξῃ νὰ ἐξασφαλισθῇ ἀπὸ κάθε κίνδυνον, ἀλλ' ὅτι (τοῦναντίον) ὅτι ἀξιέραστον εἶναι τὸ νὰ πράττῃ κανεὶς ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα πρέπει χωρὶς νὰ παραλείψῃ τίποτα. 221. Εἶχον δὲ πεποιθήσιν εἰς τὸν ἑαυτὸν μου — ἴσως ἀπὸ ἐσφαλμένην κρίσιν — πάντως εἶχον πεισθῆ πὼς κανεὶς οὔτε ἐὰν ἔγραφε καλύτερα ἀπὸ ἐμέ, οὔτε ἐὰν ἐνήργει τι (ὑπὲρ τῆς πόλεως) θὰ ἐνήργει τοῦτο καλύτερα ἀπὸ ἐμέ, οὔτε ἐὰν ἐστέλλετο ὡς πρέσβυς θὰ ἐξετέλει τὴν ἀποστολὴν του προθυμότερα καὶ κανονικώτερα ἀπὸ ἐμέ. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον εἰς ὄλα καὶ δι' ὄλα διέθετον τὸν ἑαυτὸν μου. Διάβασε, γραμματεῦ, τὰς ἐπιστολάς τοῦ Φιλίππου.

ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΑΙ ΑΙ ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ ΤΟΥ ΦΙΛΙΠΠΟΥ

222. Διὰ νὰ γράφῃ αὐτὰ ὁ Φίλιππος, τοῦτο ὀφείλεται εἰς τὴν ἰδικὴν μου πολιτικὴν ὁράσιν, κύριε Αἰσχίνη. Τὸ νὰ χρησιμοποιῆ ἀπέναντί μας αὐτὴν τὴν (ταπεινὴν) γλῶσσαν ὁ Φίλιππος, τοῦτο ἔγινε ἐξ αἰτίας μου, διότι πρωτύτερα ἐξεστόμισε μὲ ἔπαρσιν ἐναντίον τῆς πόλεώς μας πολλοὺς θρασεῖς λόγους. Δι' ὄλας δὲ αὐτὰς τὰς ὑπηρεσίας μου δικαίως ἐτιμήθην διὰ στεφάνου ἀπὸ τούτους ἐδῶ τοὺς Ἀθηναίους καὶ μάλιστα καὶ σὺ πού ἦσουν τότε παρὼν δὲν ἔφερες καμμίαν ἀντίρρῃσιν. Ὁ δὲ Διώνδας ὁ καταγγεῖλας τὸ ψήφισμα (βάσει τοῦ ὁποίου ἐστεφανώθην) ὡς παράνομον (ἔχασε τὴν δίκην) διότι δὲν ἔλαβε τὸν ἀνάλογον ἀριθμὸν τῶν ψήφων. Πρὸς χάριν μου δὲ διάβασε (παρακαλῶ), γραμματεῦ, τὰ σχετικὰ ψηφίσματα, τὰ ὁποῖα (τότε) οὔτε ὑπὸ τῶν δικαστῶν ἐχαρακτηρίσθησαν ὡς παράνομα, οὔτε ὑπὸ τοῦ κυρίου τούτου κατηγγέλθησαν ὡς τοιαῦτα.

ΑΝΑΓΙΝΩΣΚΟΝΤΑΙ ΤΑ ΨΗΦΙΣΜΑΤΑ

223. Αὐτὰ τὰ ψηφίσματα, ἄνδρες Ἀθηναῖοι (ποὺ ἀκούσατε τώρα), ἔχουν τὰς ἰδίας συλλαβάς καὶ τὰς ἰδίας λέξεις, τὰς ὁποίας πρωτύτερα μὲν εἶχε μεταχειρισθῆ ὁ Ἀριστόνικος (εἰς τὸ ψήφισμά του), τώρα δὲ αὐτὸς ἐδῶ ὁ Κτησιφῶν. Καὶ ἔμως ὁ Αἰσχίνης αὐτὰ τὰ ψηφίσματα οὔτε αὐτὸς ὁ ἴδιος τὰ κατήγγειλεν ὡς παράνομα, οὔτε καὶ μαζί μὲ ἄλλον ὑπέβαλε κατ' αὐτῶν καταγγελίαν¹. Ἐντούτοις θὰ ἦτο δικαιότερον ἐὰν κατηγοροῦσε τότε τὸν Δημοτέλην ποὺ ἐπρότεινε ταῦτα (νὰ τιμηθῶ διὰ στεφάνου) καὶ τὸν Ὑπερείδην, ἐὰν βεβαίως εἶναι

λον ἂν εἰκότως ἦ τόνδ' ἐδίωκεν. 224. Διὰ τί ; Ὅτι τῶδε
 μὲν ἔστ' ἀνενεγκεῖν ἐπ' ἐκείνους καὶ τὰς τῶν δικαστηρίων
 γνώσεις καὶ τὸ τοῦτον αὐτὸν ἐκείνων μὴ κατηγορηκέναι
 303 ταῦτ' ἀγραψάντων ἅπερ οὔτως νυνί, καὶ τὸ τοὺς νόμους μη-
 κεί' ἔαν περὶ τῶν οὔτω πραχθέντων κατηγορεῖν, καὶ πολλὰ
 ἕτερα· τότε δ' αὐτὸ τὸ πράγμα ἂν ἐκρίνετο ἐφ' αὐτοῦ, πρὶν
 τι τούτων προλαβεῖν. 225. Ἄλλ' οὐκ ἦν, οἶμαι, τότε, ὁ
 νυνί ποιεῖ, ἐκ παλαιῶν χρόνων καὶ ψηφισμάτων πολλῶν
 ἐκλέξαντα, ἃ μήτε προήδει μηδεὶς μήτ' ἂν ᾤθη τήμερον
 ῥηθῆναι, διαβάλλειν, καὶ μετενεγκόντα τοὺς χρόνους καὶ
 προφάσεις ἀντὶ τῶν ἀληθῶν ψευδεῖς μεταθέντα τοῖς πε-
 πραγμένοις δοκεῖν τι λέγειν. 226. Οὐκ ἦν τότε ταῦτα, ἀλλ' ἐπὶ
 τῆς ἀληθείας, ἐγγύς τῶν ἔργων, ἔτι μεμνημένων ὑμῶν καὶ
 μόνον οὐκ ἐν ταῖς χερσὶν ἕκαστα ἐχόντων, πάντες ἐγίγνοντ'
 ἂν οἱ λόγοι. Διόπερ τοὺς παρ' αὐτὰ τὰ πράγματα ἐλέγχους
 φυγῶν νῦν ἦκει, ῥητόρων ἀγῶνα νομίζων, ὥς γ' ἔμοι δο-
 κεῖ, καὶ οὐχὶ τῶν πεπολιτευμένων ἐξέτασιν ποιήσειν ὑμᾶς,
 καὶ λόγου κρίσιν, οὐχὶ τοῦ τῇ πόλει συμφέροντος ἔσεσθαι.

227. Εἶτα σοφίζεται, καὶ φησὶ προσήκειν, ἧς μὲν οἴκο-
 θεν ἦκετ' ἔχοντες δόξης περὶ ἡμῶν ἀμελήσαι, ὥσπερ δ', ὅταν
 οἰόμενοι περιεῖναι χρήματά τω λογίζησθε, ἂν καθαραὶ ᾖσιν
 αἱ ψῆφοι καὶ μηδὲν περιῆ, συγχωρεῖτε, οὔτω καὶ νῦν τοῖς

ἀληθινὰ τὰ ὅσα μοῦ κατηγορεῖ τώρα, παρὰ νὰ κατηγορῆ τοῦτον ἐδῶ (τὸν Κτησιφῶντα). 224. Καὶ γιὰ ποῖο λόγο; Γιὰ τὸ λόγο ὅτι ὁ μὲν Κτησιφῶν μπορεῖ νὰ ἐπικαλεσθῆ καὶ τὰ ψηφίσματα ποῦ ἐπρότειναν ἐκεῖνοι, καὶ τὰς ἐπ' αὐτῶν ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων καὶ τὸ ὅτι ἀκόμη αὐτὸς ὁ κύριος δὲν κατήγγειλε τότε τοὺς Δημοτέλη καὶ Ὑπερείδη ἂν καὶ ἐπρότειναν τὸ ἴδιον ψήφισμα ποῦ ἐπρότεινε καὶ αὐτὸς ἐδῶ τώρα ὁ Κτησιφῶν. Ἀκόμη ἢ μπορεῖ νὰ ἰσχυρισθῆ καὶ τοῦτο: ὅτι οἱ νόμοι δὲν ἐπιτρέπουν νὰ ἀπαγγείλη κανεὶς κατηγορίαν δι' ἐκεῖνα ποῦ ἐπράχθησαν σύμφωνα καθ' ὅλα μὲ προγενέστερα ψηφίσματα, καὶ ἀκόμα καὶ ἄλλα πολλὰ (μπορεῖ κανεὶς) νὰ ἐπικαλεσθῆ, διότι ἐὰν ἐγίνετο τότε ἡ κατηγορία, τὸ ὑπὸ κατηγορίαν ψήφισμα μόνον του θὰ ἐφαίνετο ὡς παράνομον καὶ ἔτσι δὲν θὰ προλάβαινε νὰ γίνῃ τίποτε ἀπὸ ὅσα γίνονται τώρα. 225. Εἶμαι τῆς γνώμης ὅμως, πῶς αὐτὸ ποῦ κάμνει τώρα ὁ Αἰσχίνης δὲν μποροῦσε νὰ τὸ κάμνῃ τότε, δηλαδή νὰ συκοφαντῆ, ἐκλέξας ἀπὸ παμπαλαίους χρόνους καὶ ἀπὸ πολλὰ ψηφίσματα ὅσα κανεὶς δὲν προεῖδε, οὔτε ἐνόμιζε πῶς θὰ ἐλέγοντο σήμερα, καὶ μεταθέτων τὰς χρονολογίας καὶ διαστρεβλώνων τὰς αἰτίας τῶν γεγονότων καὶ ἀντικαθιστῶν ἐπὶ τῶν γενομένων τὴν ἀλήθειαν μὲ τὸ ψεῦδος νὰ φαίνεται πῶς σοβαρολογεῖ. 226. Αὐτὰ δὲν ἦτο δυνατόν νὰ γίνουν τότε, διότι ἦτο ὑποχρεωμένος νὰ λέγῃ δι' ὅλα τὰ συμβάντα τὴν ἀλήθειαν, ἀφοῦ τὰ γεγονότα ἦσαν πρόσφατα καὶ ἀκόμη ὅλοι σας τὰ εἶχατε εἰς τὴν μνήμην σας, καὶ τὸ καθένα ἀπ' αὐτὰ σχεδὸν τὸ εἶχατε μέσα στὰ χέρια σας. Δι' αὐτὸ ἀφοῦ ἀπέφυγε τότε νὰ κάμῃ τὸν ἔλεγχον (τῶν πολιτικῶν μου πράξεων) καὶ τοῦτο διότι τὰ γεγονότα ἦσαν πρόσφατα, ἔρχεται (νὰ μὲ κατηγορήσῃ) τώρα (ἕστερα ἀπὸ πολλὰ χρόνια) ἐκλαμβάνων, καθὼς τοῦλάχιστον φαίνεται εἰς ἐμένα, πῶς ἦλθατε ἐδῶ διὰ νὰ παραστήτε εἰς ἀγῶνα ρητορικὸν καὶ ὄχι διὰ νὰ ἐξετάσετε πράξεις πολιτικάς, διὰ νὰ ἐκδώσετε ἀπόφασιν περὶ (τοῦ καλυτέρου ρητορικοῦ) λόγου καὶ ὄχι περὶ τοῦ συμφέροντος τοῦ κράτους.

227. Κι' ἀκόμη ὁ Αἰσχίνης ἐπινοεῖ σοφίσματα καὶ λέγει πῶς τὴν γνώμην ποῦ εἶχατε γι' αὐτὸν καὶ γιὰ μένα ὅταν ξεκινηθήσατε ἀπὸ τὰ σπίτια σας γιὰ νὰ ῥηθῆτε ἐδῶ νὰ μὴ τὴν λάβετε καθόλου ὑπ' ὄψιν, ἀλλὰ καθὼς ὅταν ἐλέγχετε τοὺς λογαριασμοὺς κάποιου διότι ἐκ τῶν δοθέντων εἰς αὐτὸν χρημάτων (διὰ νὰ τὰ ἐξοδεύσῃ πρὸς ὠρισμένον σκοπὸν) φαντάζεσθε ὅτι τοῦ ἐπερίσσευαν μερικά, τὸν συγχωρεῖτε ἐὰν οἱ λογαριασμοὶ του εὔρεθον ἐν τάξει καὶ οὐδὲν περισσεύει, ἔτσι

ἐκ τοῦ λόγου φαινομένοις προσυθέσθαι. Θεάσασθε τοίνυν ὡς σαυρόν, ὡς ἔοικεν, ἔστι φύσει πᾶν ὅ τι ἂν μὴ δικαίως ἢ πεπραγμένον. 228. Ἐκ γὰρ αὐτοῦ τοῦ σοφοῦ τούτου παραδείγματος ὠμολόγηκε νῦν γ' ἡμᾶς ὑπάρχειν ἐγνωσμένους ἐμὲ μὲν λέγειν ὑπὲρ τῆς πατρίδος, αὐτὸν δ' ὑπὲρ Φιλίππου· 304 οὐ γὰρ ἂν μεταπείθειν ὑμᾶς ἐζήτει μὴ τοιαύτης οὔσης τῆς ὑπαρχούσης ὑπολήψεως περὶ ἑκατέρου. 229. Καὶ μὴν ὅτι γε οὐ δίκαια λέγει μεταυθέσθαι ταύτην τὴν δόξαν ἀξιῶν, ἐγὼ διδάξω ὁραδίως, οὐ τιθεὶς ψήφους (οὐ γὰρ ἔστιν ὁ τῶν πραγμάτων οὗτος λογισμὸς), ἀλλ' ἀναμιμνήσκων ἕκαστα ἐν βραχέσι, λογισταῖς ἅμα καὶ μάρτυσι τοῖς ἀκούουσιν ὑμῖν χρώμενος. Ἡ γὰρ ἐμὴ πολιτεία, ἧς οὗτος κατηγορεῖ, ἀντὶ μὲν τοῦ Θηβαίου μετὰ Φιλίππου συνεμβλεῖν εἰς τὴν χώραν, ὃ πάντες ᾔοντο, 230. μεθ' ἡμῶν παραταξαμένους ἐκεῖνον κωλύειν ἐποίησεν, ἀντὶ δὲ τοῦ ἔν τῇ Ἀττικῇ τὸν πόλεμον εἶναι ἑπτακόσια στάδια ἀπὸ τῆς πόλεως ἐπὶ τοῖς Βοιωτῶν ὄρειοις γενέσθαι, ἀντὶ δὲ τοῦ τοὺς ληστὰς ἡμᾶς φέρειν καὶ ἄγειν ἐκ τῆς Εὐβοίας ἐν εἰρήνῃ τὴν Ἀττικὴν ἐκ θαλάττης εἶναι πάντα τὸν πόλεμον, ἀντὶ δὲ τοῦ τὸν Ἑλλησπορτον ἔχειν Φίλιππον, λαβόντα Βυζάντιον, συμπολεμεῖν τοὺς Βυζαντίους μεθ' ἡμῶν πρὸς ἐκεῖνον. 231. Ἄρα σοι ψήφοις ὅμοιος ὁ τῶν ἔργων λογισμὸς φαίνεται; Ἡ δεῖν ἀντανελεῖν ταῦτα, ἀλλ' οὐχ ὅπως τὸν ἅπαντα χρόνον μνημονευθήσεται σκέπασθαι; Καὶ οὐκέτι προστίθημι ὅτι τῆς μὲν ὠμότητος, ἦν ἐν οἷς καθάπαξ τινῶν κύριος κατέστη

1. Ἐδῶ ὁ Δημοσθένης ὁμιλεῖ εἰρωνικῶς.

2. Εἰς τοὺς λογαριασμοὺς οἱ περισσότεροι Ἀθηναῖοι — ἀκόμη καὶ εἰς τοὺς κλασσικοὺς χρόνους — ἦσαν ἀστοιχείωτοι. Γι' αὐτὸ ὅταν δὲν μποροῦσαν νὰ μετρήσουν μὲ τὴν μνήμην, μετροῦσαν μὲ τὰ δάκτυλα, ἢ μὲ λιθαράκια. Κι' αὐτὸ γιὰ τὴν μιὰ μεριά τὸ ἐμπόριο τὸ ἔκαμαν οἱ μέτροικοι καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἢ πρακτικὴ ἀριθμητικὴ δὲν διδάσκονταν. Κάθε τι ποῦ εἶχεν ἄμεση σχέση μὲ τὴν παραγωγὴ θεωροῦντανε ὀουλικὴ ἀσχολία. Ἀπὸ τὸν Ἀριστοφάνη ("Ὀρνίθεσ 995 ἐπ.) μαθαίνομε πὼς καὶ ἡ ἐφηρμοσμένη γεωμετρία κλπ. θεωροῦντανε ἀγρηστὴ μάθησις. Μὲ τὸ νὰ κάθηνται οἱ Ἀθηναῖοι στὴν Ἄγορά καὶ νὰ πηγαίνουν στὰ γυμναστήρια καὶ στὰ θεάτρα

καὶ τῶρα νὰ διατεθῆτε πρὸς τὰ ὅσα διὰ τῶν λόγων θὰ ἀποκαλύψῃ. Κοιτάξετε ὅμως πόσον εἶναι ἐκ φύσεως σαθρὸν — καὶ εἶναι φανερόν — τὸ κάθε τι ποῦ γίνεται χωρὶς νὰ στηρίζεται εἰς τὸ δίκαιον· 228. διότι (ὁ κύριος αὐτός) μετὰ τὸ σοφὸν ἔργον τοῦτο παράδειγμα δὲν ἔκαμε τίποτ' ἄλλο παρὰ ὡμολόγησε τῶρα πῶς ἐσεῖς μᾶς ξέρετε πολὺ καλά, ἐμένα μὲν (μετὰ ξέρετε) πῶς πάντα ὑπὲρ τῶν συμφερόντων τῆς πατρίδος ὁμιλῶ, αὐτὸν δὲ ὅτι ἐργάζεται ὑπὲρ τοῦ Φιλίππου. Διότι δὲν θὰ ζητοῦσε νὰ σᾶς κάμῃ ν' ἀλλάξετε γνώμην ἂν ἡ ἐκτίμησις ποῦ ἔχετε γιὰ τὸν καθένα ἀπὸ τοὺς δύο μας δὲν ἦταν τέτοια ποῦ εἶναι. 229. Καὶ τὸ ὅτι δὲν ἔχει δίκαιον μ' αὐτὰ ποῦ λέγει, ἀξιῶν νὰ ἀλλάξετε τὴν γνώμην ποῦ ἔχετε καὶ γιὰ τοὺς δύο μας, πολὺ εὐκόλα θὰ σᾶς τὸ καταστήσω φανερόν, ὅχι λογαριάζων μὲ λιθαράκια² — διότι τὰ πολιτικὰ πράγματα δὲν λογαριάζονται μὲ αὐτὸν τὸν τρόπον — ἀλλ' ὑπενθυμίζων ἐν συντομίᾳ τὰ πολιτικὰ γεγονότα. Θὰ κάμω δὲ ἐσᾶς ποῦ μετὰ ἀκροάζεσθε ἐλεγκτὰς καὶ συγχρόνως καὶ μάρτυρας τῶν λεγομένων μου. Ἡ ἰδική μου λοιπὸν πολιτικὴ δρᾶσις, τὴν ὅποιαν (ὁ κύριος αὐτός) κατηγορεῖ, συνετέλεσεν ὥστε, ἀντὶ οἱ Θεβαῖοι νὰ εἰσβάλλουν μετὰ τοῦ Φιλίππου εἰς τὴν χώραν μας, πρᾶγμα ποῦ ὅλοι τὸ ἐπερίμεναν 230. νὰ παραταχθοῦν ἐνωμένοι μετὰ ἡμᾶς ἐναντίον τοῦ Φιλίππου καὶ νὰ τὸν ἐμποδίσουν (νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Ἀττικὴν). Κ' ἔτσι ἀντὶ ὁ πόλεμος νὰ γίνῃ εἰς τὸ ἔδαφος τῆς Ἀττικῆς, ἔγινεν εἰς τὰ σύνορα τῆς Βοιωτίας, ἑπτακόσια στάδια μακρὰν τῆς πόλεώς μας. Ἀντὶ δὲ οἱ ληστοπειραταὶ ὀρμώμενοι ἐκ τῆς Εὐβοίας νὰ διαρπάξουν τὴν χώραν μας, (ἡ ἰδική μου πολιτικὴ) κατώρθωσεν ὥστε ἡ Ἀττικὴ νὰ εἶναι ἀπὸ τὴν θάλασσαν ἀσφαλῆς καθ' ὅλην τὴν διάρκειαν τοῦ πολέμου. Ἀντὶ δὲ ὁ Φίλιππος καταλαμβάνων τὸ Βυζάντιον νὰ γίνῃ κύριος τοῦ Ἑλλησπόντου (ἡ ἰδική μου πολιτικὴ κατώρθωσεν) ὥστε οἱ Βυζαντινοὶ νὰ συμπολεμήσουν μαζί μας ἐναντίον του. 231. Ἄρα ὁ λογαριασμὸς τῶν ἔργων σου φαίνεται, Αἰσχίνη, ὅμοιος μετὰ τὸν λογαριασμὸν τῶν λιθαρίων. Ἡ μήπως πρέπει (οἱ Ἀθηναῖοι δικασταὶ) νὰ τὰ σδῆσουν αὐτὰ (ποῦ ἐνήργησα ὑπὲρ τῆς πόλεως) συμφηφίζοντες ταῦτα (μετὰ ὅσα ἐνήργησες ἐσὺ κατὰ τῆς πατρίδος) καὶ ὅχι νὰ σκεφθοῦν μετὰ τί τρόπον εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα αἰ πράξεις μου αὐταὶ δὲν θὰ ξεχασθοῦν; Καὶ εἰς αὐτὰ ποῦ εἶπα δὲν προσθέτω καθόλου ὅτι τὴν μὲν ἀπανθρωπίαν τοῦ Φι-

νὰ πολιτικολογοῦν καὶ νὰ γλεντοκοποῦν δὲν ἤξεραν οὔτε τὰ στοιχεῖα τῆς ἀριθμητικῆς, γιὰτὶ ἄλλοι δούλευαν γι' αὐτούς.

Φίλιππος ἔστιν ἰδεῖν, ἑτέροις πειραυθῆναι συνέβη, τῆς δὲ
φιλανθρωπίας, ἣν τὰ λοιπὰ τῶν πραγμάτων ἐκεῖνος περι-
βαλλόμενος ἐπλάττετο, ὑμεῖς καλῶς ποιοῦντες τοὺς καρποὺς
κεκόμισθε, ἀλλ' ἕω ταῦτα.

232. Καὶ μὴν οὐδὲ τοῦτ' εἰπεῖν ὀκνήσω, ὅτι ὁ τὸν
ῥήτορα βουλόμενος δικαίως ἐξετάζειν καὶ μὴ συκοφαντεῖν,
305 οὐκ ἂν οἶα σὺ νῦν ἔλεγες, τοιαῦτα κατηγόρει, παραδείγματα
πλάττων καὶ ῥήματα καὶ σχήματα μιμούμενος (πάνυ γὰρ
παρὰ τοῦτο, οὐχ ὁρᾶς ; Γέγονε τὰ τῶν Ἑλλήνων, εἰ τοῦτ'
τὸ ῥῆμα, ἀλλὰ μὴ τοῦτ' διελέχθην ἐγώ, ἢ δευρὶ τὴν χεῖρα,
ἀλλὰ μὴ δευρὶ παρήνευκα), 233. ἀλλ' ἐπ' αὐτῶν τῶν ἔρ-
γων ἂν ἐσκόπει τίνας εἶχεν ἀφορμὰς ἢ πόλις καὶ τίνας δυνά-
μεις, ὅτ' εἰς τὰ πράγματ' εἰσῆειν, καὶ τίνας συνήγαγον αὐ-
τῇ μετὰ ταῦτ' ἐπιστάς ἐγώ, καὶ πῶς εἶχε τὰ τῶν ἐναν-
τίων. Εἴτ' εἰ μὲν ἐλάττους ἐποίησα τὰς δυνάμεις, παρ' ἐ-
μοὶ τὰδίκημ' ἂν ἐδείκνυεν ὄν, εἰ δὲ πολλῶ μείζους, οὐκ
ἂν ἐσυκοφάντει. Ἐπειδὴ δὲ σὺ τοῦτο πέφευγας, ἐγὼ ποιή-
σω· καὶ σκοπεῖτε εἰ δικαίως χρῆσομαι τῷ λόγῳ.

234. Δύναμιν μὲν τοίνυν εἶχεν ἡ πόλις τοὺς νησιώ-
τας, οὐχ ἅπαντας, ἀλλὰ τοὺς ἀσθενεστάτους· οὔτε γὰρ Χίος
οὔτε Ῥόδος οὔτε Κέρκυρα μεθ' ἡμῶν ἦν· χρημάτων δὲ
σύνταξιν εἰς πέντε καὶ τετραράκοντα τάλαντα, καὶ ταῦτ' ἦν
προεξειλεγμένα· ὀπλίτην δ' ἢ ἰππέα πλὴν τῶν οἰκείων οὐ-

λίππου συνέβη νὰ τὴν δοκιμάσουν ἄλλοι, τὴν ὁποίαν ὁμως μπορεῖ κανεὶς νὰ ἴδῃ πῶς ἐξεδηλώθη (ἔχων ὑπ' ὄψιν του) τὸ τί ἔπαθαν ἐκεῖνοι ποὺ τοὺς κατέκτησε καθολοκληρίαν καὶ ὅτι ἀπὸ τὴν γενναιοφροσύνην του, τὴν ὁποίαν ὑπεκρίνετο εἰς τὰς ἄλλας ἑλληνικὰς πόλεις διὰ νὰ τὰς προσελκύσῃ μὲ τὸ μέρος του, σεῖς εὐτυχῶς ἐπροσκομίσατε μόνον τοὺς καρπούς της. Ἄλλὰ τὰ ἀφήνω αὐτά.

232. Δὲν θὰ παραλείψω ὁμως νὰ ἀναφέρω καὶ τὰ ἐξῆς: ὅτι ἐκεῖνος ποὺ θέλει νὰ κάμῃ δίκαιον ἔλεγχον τοῦ ρήτορος (πολιτικοῦ ἀρχηγοῦ) καὶ ὄχι νὰ τὸν συκοφαντῇ, δὲν θὰ κατηγοροῦσε διὰ τοιαῦτα πράγματα ποὺ σὺ τώρα ἔλεγες, καὶ ἐπινοῶν παραβολὰς καὶ μιμούμενος τὰς φράσεις μου καὶ τὰς χειρονομίας μου, — ἀλήθεια δὲν βλέπεις πῶς γι' αὐτὸ συνέβησαν εἰς τοὺς Ἕλληνας τὰ ἀτυχήματα, διότι ἐγὼ εἶπα τὴν ὥραν ποὺ ὠμιλοῦσα τὴν τάδε λέξιν καὶ ὄχι ἐκείνην ἢ διότι ἔκαμα χειρονομίαν ποὺ δὲν ταίριαζε; 233. Ὁ ἀσκῶν ὁμως δίκαιον ἔλεγχον δὲν θὰ ἡσχολεῖτο μὲ αὐτά, ἀλλὰ θὰ ἐξήταζε: ποίους χρηματικούς πόρους εἶχε τὸ κράτος καὶ πόσας δυνάμεις ὅταν ἐγὼ ἤρχισα νὰ πολιτεύωμαι καὶ ποίας δυνάμεις ἐπρομήθευσα εἰς τὴν πόλιν ἀφ' ἧς ἐποχῆς ἤρχισα (μετὰ τὴν ἀνάμιξίν μου εἰς τὴν πολιτικὴν) νὰ διευθύνω τὰ κοινά, καὶ εἰς ποίαν κατάστασιν εὐρίσκοντο τὰ πράγματα τῶν ἐχθρῶν μας. Συνεπῶς ἐὰν μὲν ἠλάττωσα τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους, τότε θὰ ἀπεδείκνυε (ὁ ἀσκῶν δίκαιον ἔλεγχον) ὅτι τοῦτο ὀφείλεται εἰς ἰδικόν μου σφάλμα, ἐὰν δὲ εὕρισκεν ὅτι ἔκαμα πολὺ μεγαλύτερας τὰς δυνάμεις τοῦ κράτους, τότε δὲν θὰ μὲ ἐσυκοφάντει. Ἐπειδὴ ὁμως ἀπέφυγες νὰ τὸ κάμῃς αὐτὸ (νὰ ἀσκῆς δίκαιον ἔλεγχον), θὰ τὸ κάμω ἐγὼ. Καὶ παρακολουθήσατέ με μὲ προσοχὴν ἐὰν θὰ κάμω καλὴν χρῆσιν τοῦ λόγου.

234. Ἡ πόλις μας λοιπὸν εἶχε ὡς συμμαχικὴν μὲν δύναμιν τοὺς νησιώτας, ὄχι ὄλους ὁμως, καὶ ὅσους εἶχε αὐτοὶ πάλιν ἦσαν οἱ ἀσθενέστεροι. Μάλιστα οὔτε ἡ Χίος, οὔτε ἡ Ρόδος, οὔτε ἡ Κέρκυρα ἦσαν μαζί μας. Τὸ ἐκ τῶν φόρων δὲ χρηματικὸν εἰσόδημα τοῦ κράτους ἀνήρχετο μέχρι τοῦ ποσοῦ τῶν τεσσαράκοντα πέντε ταλάντων, καὶ αὐτὰ πάλιν εἶχον προεισπραχθῆ. Πεζὸν δὲ στρατιώτην καὶ ἱππέα ἡ πόλις μας, ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων, δὲν εἶχε κανένα ἄλλον. Ἐκεῖνο ὁμως ποὺ ἦταν γιὰ μᾶς τὸ πλεόν φοβερόν ἀπὸ ὅλα καὶ πάρα πολὺ εὐχάριστον διὰ τοὺς ἐχθρούς μας, ἦτο ὅτι οἱ κύριοι οὔτοι (οἱ περὶ τὸν Αἰσχίνην) τὰ κατάφεραν νὰ κάμουν